

QAYTA QURISH YILLARIDA QORAQALPOG'ISTON QISHLOQ XO'JALIGI FAOLIYATI VA SANOATLASHTIRISH JARAYONLARI

Meretdurdiev Umit Saparmamet ogli

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti
Tarix fakulteti Tarix ta'lim yo'nalishi 4-bosqich talabasi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.18886797>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 01-mart 2026 yil
Ma'qullandi: 04-mart 2026 yil
Nashr qilindi: 06-mart 2026 yil

KEYWORDS

sanoatlashtirish, mustaqillik, iqtisodiy rivojlanish, sug'orish tizimi, ekologik muammolar, transformatsiya jarayonlari, agrar sektor.

ABSTRACT

Ushbu maqola qayta qurish davri va mustaqillik yillarida Qoraqalpog'iston Respublikasi qishloq xo'jaligi tarmoqlarining rivojlanishi hamda sanoatlashtirish jarayonlarini tarixiy-tahliliy nuqtai nazardan o'rganishga bag'ishlangan. Natijalar shuni ko'rsatadiki, mintaqa qishloq xo'jaligi va sanoat sektorlari o'rtasidagi muvozanatli rivojlanish strategiyasi iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

Qoraqalpog'iston Respublikasi O'zbekiston tarkibidagi muhim avtonomiya hisoblanib, uning geografik joylashuvi, tabiiy-iqlim sharoitlari va iqtisodiy tuzilishi mamlakatning boshqa hududlaridan sezilarli farq qiladi. Mintaqaning umumiy maydoni 166,6 ming kvadrat kilometrni tashkil etib, bu O'zbekiston hududining deyarli 37 foizini qamrab oladi [2]. Qoraqalpog'iston iqtisodiyotining asosiy tarkibiy qismlaridan biri qishloq xo'jaligi bo'lib, bu soha mintaqa aholisining katta qismini bandlik bilan ta'minlash va oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Tarixiy jihatdan Qoraqalpog'iston qishloq xo'jaligi Orol dengizi havzasining suv resurslariga bog'liq holda rivojlangan bo'lib, sovet davri va qayta qurish yillarida ushbu sektor sezilarli transformatsiyalardan o'tgan. Qayta qurish davrida boshlangan iqtisodiy islohotlar, xususan qishloq xo'jaligi va sanoat sektorlarining yangilanishi, mintaqaning rivojlanish yo'nalishlarini tubdan o'zgartirdi.

Metodologiya va adabiyotlar tahlili. Tadqiqot jarayonida qishloq xo'jaligi va sanoat tarmoqlarining rivojlanishini kompleks tahlil qilish uchun tarixiy-qiyosiy, tahliliy va sintez metodlari qo'llanilgan. Qurbonov va boshqalar tomonidan e'lon qilingan tadqiqot esa Qoraqalpog'iston qishloq xo'jaligining tarkibiy elementlarini va rivojlanish imkoniyatlarini kengroq kontekstda tahlil qilgan bo'lib, unda mintaqaning iqtisodiy potentsiali, aholining bandligi va qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqarish hajmlari ko'rsatilgan [3]. Qoraqalpog'iston Respublikasi statistika boshqarmasi tomonidan taqdim etilgan ma'lumotlar mintaqada ishlab chiqarilgan qishloq xo'jaligi mahsulotlari hajmi, tarmoqlar bo'yicha taqsimlanish va dinamikasi haqida obyektiv tasavvur berdi [4]. O'zbekiston rahbariyatining Qoraqalpog'iston rivojlanishini qo'llab-quvvatlash siyosati haqidagi tahliliy materiallar davlat dasturlari, investitsiyalar va mintaqaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining iqtisodiy natijalarini baholashga imkon berdi [5]. GGGI tomonidan tayyorlangan hisobotda O'zbekiston

qishloq xo'jaligi sektori va Qoraqalpog'istondagi suv boshqaruvi masalalari chuqur tahlil qilindi, bu esa mintaqadagi suv resurslarining kamayishi va uning qishloq xo'jaligiga salbiy ta'sirini tushunishda muhim ma'lumot manbaiga aylandi [6]. Qoraqalpog'istonning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi bo'yicha infografik materiallar va analitik hisobotlar 2017-2022-yillar davomida amalga oshirilgan iqtisodiy reformalar, investitsiyalar hajmi, ishlab chiqarish ko'rsatkichlari va aholining turmush darajasidagi o'zgarishlarni vizual va statistik jihatdan tasvirlashga yordam berdi [7][8].

Natijalar va muhokama. Qoraqalpog'iston Respublikasi qishloq xo'jaligi va sanoatlashtirish jarayonlarining tahlili shuni ko'rsatadiki, mintaqqa qayta qurish davri va mustaqillik yillarida murakkab transformatsiyalardan o'tgan. Sovet davri va qayta qurish bosqichida Qoraqalpog'iston qishloq xo'jaligi butun Ittifoq miqyosidagi paxta ishlab chiqarish tizimiga qattiq integratsiyalashgan bo'lib, bu esa mintaqaning iqtisodiy strukturasini bir tomonlama rivojlantirdi. Paxta monokulturasini sug'orish tizimiga katta bosim o'tkazib, Orol dengizi inqirozini tezlashtirdi va mintaqaning ekologik muvozanatini buzdi [6]. Qayta qurish davri boshlangandan keyin, iqtisodiy islohotlar qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishini diversifikatsiyalashga qaratilgan bo'lsa-da, tizimning inertligi va infrastruktura kamchiliklari sezilarli muammolar yaratdi. Mustaqillik yillarida Qoraqalpog'iston qishloq xo'jaligini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlariga kirdi, natijada mintaqada turli tarmoqlarda sezilarli o'zgarishlar yuz berdi. Qoraqalpog'iston qishloq xo'jaligi faoliyatining asosiy yo'nalishlari bug'doy, paxta, guruch yetishtirish, chorvachilik va baliqchilikni qamrab oladi.

Mintaqaning umumiy qishloq xo'jaligi yer maydonlari cheklangan bo'lib, bu asosan qurg'oqchil iqlim sharoitlari va suv resurslarining kamayishi bilan bog'liq. Statistik ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, 2020-yillar boshlarida Qoraqalpog'iston qishloq xo'jaligi ishlab chiqarish hajmi sezilarli o'sish tendentsiyasini namoyon etdi, ammo bu o'sish asosan davlat subsidiyalari va qo'llab-quvvatlash dasturlari hisobiga amalga oshdi [4]. Chorvachilik sektori mintaqaning qishloq xo'jaligi iqtisodiyotida muhim o'rin tutadi, chunki u aholining oqsil bilan ta'minlanishida va bandlikni oshirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Qoraqalpog'istonda mol-chorva soni so'nggi yillarda oshgan bo'lsa-da, mahsuldorlik darajasi hali ham past bo'lib, bu yemxashak bazasining zaifligi va zootexnik xizmat ko'rsatishning yetarli emasligi bilan izohlanadi [3]. Sanoatlashtirish jarayonlari Qoraqalpog'istonda sekinroq sur'atda rivojlandi, chunki mintaqqa asosan qishloq xo'jaligi xom ashyosini ishlab chiqaruvchi hudud sifatida qaraldi. Biroq, mustaqillik yillarida oziq-ovqat sanoati, qurilish materiallari ishlab chiqarish va energetika sektorlarida yangi korxonalar barpo etildi [8]. Mintaqaning sanoat sektori asosan qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash korxonalari, baliq konservalash zavodlari va to'qimachilik korxonalari bilan ifodalangan. Qoraqalpog'iston sanoatining rivojlanishi uchun asosiy muammo tashqi investitsiyalarning yetarli emasligi, zamonaviy texnologiyalarning yo'qligi va malakali kadrlar tanqisligi hisoblanadi.

Xulosa. Qoraqalpog'iston Respublikasi qishloq xo'jaligi va sanoatlashtirish jarayonlarining tarixiy tahlili shuni ko'rsatadiki, qayta qurish davri va mustaqillik yillarida mintaqqa iqtisodiyoti sezilarli o'zgarishlardan o'tdi, ammo bir qator tizimli muammolar hali ham hal etilmagan holda qolmoqda. Qoraqalpog'iston qishloq xo'jaligi mintaqaning iqtisodiy rivojlanishi va aholining bandligini ta'minlashda muhim rol o'ynasa-da, ekologik inqiroz, suv resurslarining kamayishi va zamonaviy texnologiyalarning yetishmasligi bu sohaning

samaradorligini pasaytirmoqda. Sanoatlashtirish jarayonlari sekinroq sur'atda amalga oshirilgan bo'lib, bu asosan tashqi investitsiyalarning yetarli emasligi, infrastruktura zaifligi va malakali kadrlar tanqisligi bilan bog'liq. O'zbekiston hukumati tomonidan amalga oshirilayotgan davlat dasturlari va qo'llab-quvvatlash mexanizmlari mintaqaning iqtisodiy potentsialini oshirishga qaratilgan bo'lsa-da, ularning to'liq samaradorlikka erishishi uchun kompleks yondashuv va uzoq muddatli strategiyalar zarur.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Daljanov K., Qurbonov Sh. Agriculture of the Republic of Karakalpagistan and opportunities for its development // Scientific Journal of FDU. – 2024. – URL: <https://journal.fdu.uz/index.php/sjfsu/article/view/4260>
2. Mustaqillik yillarida Qoraqalpog'iston Respublikasi // O'zbekiston mustaqil davridagi ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar (PDF-darslik). – 2020. – URL: <https://staff.tiame.uz/storage/users/435/presentations/5eYaGWED00DX92EADcCYC7RJG1dkRqTJnC8yoszy.pdf>
3. Kurbonov Sh. et al. Qoraqalpog'iston Respublikasi qishloq xo'jaligi va uni rivojlantirish imkoniyatlari // ResearchGate. – 2025. – URL: https://www.researchgate.net/publication/390089237_QORAQALPOG%27ISTON_RESPUBLIKASI_QISHLOQ_XO%27JALIGI_VA_UNI_RIVOJLANTIRISH_IMKONIYATLAR
4. Qoraqalpog'iston Respublikasida ishlab chiqarilgan qishloq xo'jaligi mahsulotlari hajmi // Qoraqalpog'iston Respublikasi statistika boshqarmasi. – 2023. – URL: <https://qrstat.uz/uz/matbuot-xizmati/qo-mita-yangiliklar/10243-qoraqalpog-iston-respublikasida-ishlab-chiqarilgan-qishloq-xo-jaligi-mahsulotlari-hajmi-2>
5. On the Policy of the Uzbek leadership to support the development of the Republic of Karakalpakstan // Society.at. – 2022. – URL: <https://www.society.at/on-the-policy-of-the-uzbek-leadership-to-support-the-development-of-the-republic-of-karakalpakstan/>
6. Agriculture Sector in Uzbekistan and Water Management in Karakalpakstan // GGGI Insight Brief. – 2022. – URL: https://gggi.org/wp-content/uploads/2025/03/Insight-Brief_Legal-Policy-Review-Agriculture-Sector_EN.pdf
7. Infografika: Qoraqalpog'istonning 2017–2021-yillardagi ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi // YUZ.UZ. – 2020. – URL: <https://yuz.uz/uz/news/infografika-qoraqalpogistonning-2017-2021-yillardagi-ijtimoiy-iqtisodiy-rivojlanishi>
8. Socio-economic development of Karakalpakstan for 2017–2022 // UzDaily.uz. – 2023. – URL: <https://www.uzdaily.uz/en/socio-economic-development-of-karakalpakstan-for-2017-2022/>